

Радість і надія

(В Камйонці відбувся 56 Фестиваль фольклору русинів-українців Словаччини)

Ще, мабуть, ніколи в 56-річній історії Фестивалю фольклору русинів-українців Словаччини в Камйонці він не готувався в такому короткому часі, як цього року. Пандемічна ситуація змушує організаторів культурних акцій швидко реагувати на всі зміни епідеміологічних правил і використовувати ті можли-

ві в Камйонці». Правда, вона не пройшла, як було плановано, на місцевому амфітеатрі, але в Будинку культури.

За драматургічної співпраці Мартина Караша сценарій програми підготував Ігор Крета, який був і режисером всіх програм фестивалю. Модератори Моніка Шкварова та Степан Гій висловили радість з

кого Липника, яка не менш гарно заспівала автентичні пісні зі свого села. Тріо сестер Углярювих, які мають своє коріння у вже неіснуючому селі Блажів, намагаються утримати хоча б його пісні, якими представились і на камйонській сцені. Домашній фольклорний колектив «Барвінок» показав прекрасний монтаж про традиційне ремесло села – дрітарство, колектив «Магурак» з Кежмарку зосередився на горальській фольклор.

33-й річник змагання співацьких груп ім. Степана Бітнера проходив в неділю дообіду в Будинку культури в рамках другої програми фестивалю під назвою «Голосе, голосе...» В змаганні взяло участь 10 співацьких груп: 3 чоловічі, 6 жіночих та 1 дитяча. Виконавців уважно прослухало і їхні виступи оцінило фахове журі в складі Варфоломій Сотак, Яна Любимова та Петро Бегені. За його оцінкою, змагання пройшло на дуже добром рівні, окремі групи були на змагання добре підготовлені, хоч, правда, декотрі

▲ Центральна рада СРУСР нагородила почесними грамотами колишнього старосту села Камйонка Николая Митника (в центрі вправо) та сучасного старосту Юрія Єдинака (в центрі вліво) з нагоди їх життєвих ювілеїв. Грамоти їм вручив Павло Богдан.

вості, які вони в даному часі дають. Тому, так само як і минулого року, традиційний термін цього фестивалю на зламі місяців травень – червень був оперативним змінений. Після домовленості головних організаторів – Союзу русинів-українців Словачської Республіки та села Камйонка – фестиваль почали готувати на 3-4 червня цього року.

Та проблема була не лише на стороні організаторів, але й на боці колективів народної художньої самодіяльності, які довго не вправляли і тому ще не всі були впевнені в своїх силах так, щоб виступити на сцені перед публікою. Інші знов, все-таки ще побоюються коронавірусу.

Перший день фестивалю позначив ще й дощ, який люди довго чекали, але в цьому випадку він, так само, як і минулого року, прийшов не у найкращому часі. Але це не заважило в тому, щоб не могла відбутися перша програма фестивалю під назвою «Вітай-

▲ Чоловіча співацька група колективу «Барвінок», Камйонка.

того, що після року виступаючи і глядачі знову мають можливість зустрітися на цьому святі фольклору, а потім вже зі сцени лилися пісні «...так чарівно, казково, напрочуд загадково, наче серця струна...» В програмі виступили співацькі Ема Глінка та Наталія Куча, жіночі співацькі групи «Литманівка» із сусідньої Литманової з чудовими триголосними піснями та «Вородай» з Вели-

з них підготовку недооцінили, зокрема ті, котрі в минулому періоді зайняли перші місця, думаючи, що автоматично будуть знову між найкращими. Дуже порадувала чоловіча група «Ялінка» з Вільшавиці, яка під керівництвом Миколи Демочка знову після п'яти років взяла участь у змаганні і відповідально підготувалась. Радує те, що прекрасно працюють співацькі групи на Спиші та Старолюбівнянщині, але не радує те, що зокрема в округах Снина, Меджилабірці, Строків, Свидник, Бардіїв якось заснули глибоким сном.

Журі виступи груп оцінило так:

Окремий приз приділило дитячій групі «Гавранчата» з Лютини за їхню систематичну роботу.

Перші місця зайняли: Жіноча співацька група (ЖСГ) «Порачан» з Порача та чоловіча співацька група (ЧСГ) «Ялінка» з Вільшавиці.

▲ Жіноча співацька група «Вородай» з Великого Липника.

Другі місця: ЖСГ «Кромпапан» з Кромпах, яка була на змаганні перший раз, і ЧСГ «Барвінок» з Камйонки.

Треті місця: ЖСГ «Вородай» з Великого Липника та ЧСГ «Каштанки» з Стражського.

Лавреатом стала ЖСГ «Словінка» зі Словінок, котра працювала на найкращому виборі пісень і їх чутливим виконанні.

Члени комісії ще наголосили на тому, що невдалий музичний супровід може лише понизити рівень співу. Окремі групи повинні порозуміти, що журі оцінює їхній спів, а не музичний супровід. Тому й окремі пісні, заспівані а-капела, були найкращими.

В обідній час організатори та учасники фестивалю традиційно вшанували пам'ять полеглих у 1-й та 2-й світовій війнах, а потім урочистим походом за співу членів колективів попрямували на амфітеатр. На цей раз вони не йшли по головній вулиці і так могли любоватися новими для них панорамами і привітати жителів інших вулиць, декотрі з яких, наперекір короткому часу після зміни траси, ще всти-

гли прикрасити свої будинки традиційними ляльками в народному вбранні та вишивками.

Від 14.00 год. програма продовжувалась на амфітеатрі. Після урочистого відкриття фестивалю Центральна рада СРУСР нагородила почесними грамотами колишнього старосту села Камйонка Николая Митника та сучасного старосту Юрія Єдинака з нагоди їх життєвих ювілеїв, а переможцям співацького конкурсу було передано призи. А потім вже в програмі виступили всі співацькі групи, які брали участь в змаганні, фольклорний колектив «Карпатянин-сеньйор» з Пряшева та дитячий колектив «Канап», фольклорний колектив «Оргонина» з Воронова на Топлі та домашні дитячі колективи «Барвіночок», «Радість» і колектив дорослих «Барвінок».

На лицьких багатьох глядачів було видно, що після довгих місяців «культурного посту» ця програма разом з прекрасною недільною погодою принесла до їх душ спокій, радість і надію на кращу перспективу.

П. Богдан, П. Бегені.
Фото Л. Цупера.

67 Свято культури русинів-українців Словаччини

6. – 8. 8. 2021

СВИДНИК

▲ У Пряшівському краї, в округах Стара Любовня, Бардіїв і Свидник пройшли інтенсивні дощі і зливи. Вода лилась потоком з навколишніх берегів, місцеві потічки вийшли з берегів і перетворились у ріку. Були пошкоджені дороги, підтоплені будинки в Суліні, Мнішці над Попрадом, Кремній, Граничному, Ленартові, Ряшеві, Капішовій. Проте найбільші шкоди вода завдала у понеділок, 12.7.2021 р., в Орябині (на фото), де місцевий потік вийшов з берегів. Вода полилась вниз селом по асфальтованій дорозі, яку пошкодила на цілій довжині. На допомогу орябинчанам прийшли протипожежні команди, поміч пообіцяли самоурави і жителі навколишніх сіл.

Вітаємо нового члена НСПУ

Спілка українських письменників Словаччини отримала з Києва приємну новину. Писав голова Національної спілки письменників України (НСПУ) Михайло Сидоржевський: «Юліуса Панька прийняли до НСПУ на засіданні Пріємальної комісії, яке відбулося 1-2 липня».

У доробку Юліуса Панька (на фото) збірки оповідань: «На горі, на лісі, на скелі» (1990), «Курортні тести» (1999), «(Не) обмежені можливості» (2003), «Вимріяна подорож» (2014), повісті: «Левоска» (2006), «Альбом» (2011), «Карби кам'янистого поля» (2016), «Повний мішок правди» (2018), «Я – Михась» (2020). Деякі з них вийшли і по-словацьки.

Свого часу закарпатський український літературознавець Дмитро Федака такими словами характеризував творчу манеру Ю. Панька: «Мала проза Ю. Панька – некаваліва оповідь про буття краян у минулому, але в основному за життя його покоління, переважно – сьогодення. Природно в його творі вривається й війна – її подих тут відчувається досі: в оповідях Дуклі пройшла одна з найкровопролитніших зтяжних стратегічних битв Другої світової війни в Європі. Письменник увів у літературу свої типи народних характерів, українців Піддукалянщини, часткою яких він є і які здавна

проживають в оточенні польського та словацького етносів, тож так чи інакше несуть в собі відбитки трьох культур. Всі вони від землі, ремесла, інших численних виробничих і духовних занять тутешнього корінного населення. Концентрує ж автор увагу переважно на їхніх вчинках і внутрішньому світі в буденному, звичному житті з його спокійним плином, щоденними турботами, проблемами і катаклізмами, нішніми тяготами, коли для заробітку доводиться їхати в чужі, далекі краї й держави. Становлення його художнього світу йде від переважання показу зовнішніх виявів народних

характерів у першій книзі до все наростаючого заглиблення у їхній внутрішній світ у наступних і дедалі більшою концентрацією уваги на гуманному народному, як і антинародному, початку людської природи. Творчий поступ автора від книги до книги характеризується доданням зайвої опитовості, нарощенням образності і згущенням письма».

Ми неодноразово нагадували, що Юліус Панько належить до тих письменників, які дбають, щоб чистацький ареал знайомства з його творами був дедалі ширший. Прийняття його у члени Національної спілки письменників України відкриває перед ним нові можливості популяризації своєї творчості. (ІЯ)

З листів до мене Чому референдум?

8 листопада 1991 року письменник Юрій Керекеш, лікуючись в санаторію, написав захоплюючого листа. Напевно, й після 30 років варто до нього повернутися і задуматись над його думками. Ось, що він, між іншим, пише: «Дивуюся, як Ти сам встигаєш робити такий журнал. Чи надовго Тебе вистачить?! Гадаю, не завжди так буде – добереш собі вмілих співпрацівників і Ти тільки командувати будеш. Але добре вже те, що журнал для українських дітей на Пряшівщині («Веселка» – прим. редакції) є, він живе. І Юрій Дацко його очолює. Честь і слава йому за це».

Пишучи про інші справи, Юрій Керекеш в цьому листі обурюється, що на Закарпатті певні сили домагаються референдуму про автономію Закарпаття. Ось його погляд:

«Вболіваю за наслідки референдуму. Стільки антиукраїнських сил виявилось в Україні... І на Закарпатті теж. Серед депутатів теперішньої обласної ради українофобів більшість і вирішили провести 1 грудня

додатковий референдум про автономію Закарпаття. І наші обласні газети, крім «Закарпатської правди», підтримують таку політику.

Якщо в складі колишньої Чехословаччини ми домагались автономії, то ми були національна меншість. А тепер у незалежній Україні ми маємо не просити автономію, а дати її національним меншинам – угорцям, румунам, росіянам... Хіба у Франції дають автономію французам? Безглуздя! За автономією стоять лідери Товариства русинів, Товариство угорської культури, Товариство росіян, румунів, словаків, циган... У товаристві русинів зібралась мажорити (русини, які вдома розмовляють угорською мовою) та колишні русофіли. Твердити, що закарпатці – русини, окрема нація, що не має нічого спільного з українцями, може або неук, або явний запродавець, або шизофреник...»

Подивімся на себе. Є багато чого спільного. Бо й у нас борються за щось, чого немає, не є і не буде.

Юрій ДАЦКО.

Перша світова війна в експозиції

У Меджилабірцях відкрили найбільшу постійну експозицію Першої світової війни в Словаччині. Виставка складається з сотень історичних предметів, які залишилися прихованими на фронті або в старих будинках.

В ході бойових дій на північному сході загинуло понад 50 000 людей. Інде більше в Словаччині немає такої кількості військових цвинтарів, як тут. Один з них був освячений у Меджилабірцях. Нова експозиція розміщена у невикористаних просторах Будинку культури. Тут можна побачити сотні експонатів, які є свідками важких боїв на північному сході. Приматор міста Владислав Вишньовський назвав експозицію найбільшою у Словаччині.

Мабуть, до найрідкіснішої належить колекція хрестів за заслуги. Клуб військово-історичної історії «Бескиди» роками працює над проблемою Першої світової війни. Завдяки роботі ентузіастів ми знаємо більше про бойові дії на північному сході. «Десять років тому ми могли б говорити про білі місця в нашій історії. Нінде немає такої інформації, яка доступна для громадськості про хід бойових дій, як тут», – сказав Радослав Турік з Клубу військової історії «Бескиди».

В Меджилабірцях побудована також навчальна стежка, яка веде місяцями бойових дій. Вона розташована по всьому місту, в тому числі оглядова вежа на Кичері, де проходили бойові дії.

Джерело: TV ЮІ.

Розвінчаний культ особи Сталіна після виступу М. Хрущова на XX з'їзді КПРС у 1956 р. започаткував спроби лібералізації тоталітарного режиму в СРСР та його сателітах – країнах соціалістичного табору. Хрущовська «відлига» в повній мірі проявилася і в Чехословаччині, зокрема, в 60-х роках. Нова генерація політиків на чолі з А. Дубчеком найімовірно повірила в можливість трансформації режиму в «соціалізм з людським обличчям». В той період значно активізувалася й укра-

ському діалекті означає «Пролетарі всіх країн, єднайтесь». І так у неділю я опинився на березі чудового озера в товаристві поважної пані Романи Романівної Кобальчинської – провідної спеціалістки в галузі етнології та мистецтвознавства Музею народної архітектури та побуту України, її чоловіка Івана та, дивує світ, легендарного Івана Михайловича Дзюби. Вже сама його присутність надавала нашій зустрічі урочистої атмосфери. Цьому сприяла й прекрасна сонячна погода.

ще абсурднішу назву: «Краєзнавчий музей ім. О. І. Павловича з постійною експозицією русинської та української культури». Водночас звільнили з функції директора музею та оголосили конкурс. Тому й не диво, що делегація Міністерства закордонних справ Словаччини на чолі з міністром П. Демешем під час свого візиту в Києві у квітні 1992 р. опинилася в скрутній ситуації, зокрема, на пресконференції. На численні запитання стосовно ліквідації музею в Свиднику міністр пообіцяв

МИ ПАМ'ЯТАЄМО І ЩИРО ШАНУЄМО ВАС! ЗІ СЛАВНИМ ЮВІЛЕЄМ, ПАНЕ АКАДЕМІКУ! (З нагоди 90-річчя Івана Михайловича Дзюби)

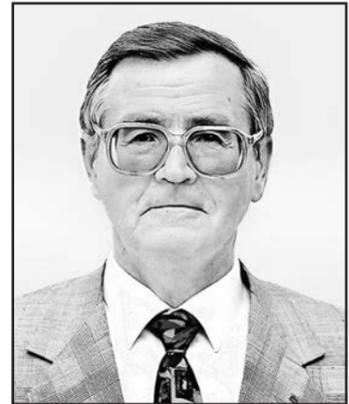
їнська спільнота, зокрема, на Пряшівщині. Українська культура у нас зазнала вершини свого розвитку.

Будучи студентом Університету П. Й. Шафарика в Пряшеві (УПІШ), я разом з іншими українцями мав можливість декілька разів побувати в Україні, яка нас зачарувала своїми пам'ятками та взагалі культурним надбанням, доброзичливістю й гостинністю корінного населення. Водночас нас дедалі більше розчаровував суспільний лад Радянського союзу – країни необмежених можливостей, «кде так волюно дишит человек». Зокрема, нам боляче було, коли в столиці України, і то навіть в музеях та інших культурних установах, до нас – закордонних українців та ще й українців – зверталися російською мовою. Наші протести сприймалися вкрай презирливо: «У нас тільки в західних областях розгваривають на українском».

І тут раптом, в такій задушливій та пригніченій атмосфері, серед молоді генерації українських інтелектуалів-шістдесятників, мов Фенікс із попелу, з'явилася людина, яка наслідком публічно протестувати проти політики влади, проти переслідування та арештів української творчої інтелігенції. Мужня постать Івана Михайловича Дзюби та його розгромадницький трактат «Інтернаціоналізм чи русифікація?» про загрозливі проблеми національної політики радянської соціалістичної системи викликали широкий резонанс не тільки в Україні, але й за кордоном, в тому числі й у Чехословаччині. Як грим з ясного неба, сприйняли появу цього твору українці Пряшівщини. Цей маніфест української національної еліти вважався символом оновлення та невмирущості української нації, а її автор – провідником та будівничим модерної демократичної держави України. Ця праця стала у нас не тільки предметом обговорення, але й поширення самвидавом, а згодом видрукування за кордоном. Якраз через Пряшів рукопис твору І. Дзюби переправлявся на Захід (Мюнхен, Париж, Лондон, Рим, Нью-Йорк), а причетними до цієї відважної та небезпечної справи були деякі викладачі, студенти та абсолювенти УПІШ (М. Мушинка, Ю. Бача, П. Мурашко, П. Гроцький та інші).

У 1967 році мене прийняли на роботу в Музей української культури, де формувалося патріотичне ядро наукових працівників, зокрема, з випускників Пряшівського університету. Велику роль у цьому зіграла унікальна постать Івана Дзюби та його багатогранна літературна, наукова та суспільно-політична діяльність, яка нас одухотворяла, додавала віри й надії на краще. Пробудження національного духу українців Пряшівщини в цей період сягало своєї кульмінації.

У червні 1981 р. мені пощастило бути учасником курсів української мови для іноземних українців у Київському педагогічному інституті імені Горького. У другий червневий вікенд мене навідав відомий львівський етнолог-лемкознавець Іван Дмитрович Красовський, якого титулювали «лемківським імператором». Він запросив мене на пікнік у Пуца-Водинський лісопарк в дусі гасла: «Вшитки дзяди – гої до купи!», що в лемків-

Такі дні запам'ятовуються на все життя. Відомо, що Іван Михайлович після арешту в 1973 р. був зазначений в ізоляцію від громадсько-політичного життя, не міг друкувати статті про українську літературу. Він з великими труднощами знайшов собі місце коректора багатотиражної газети Київського автозаводу, був під постійним наглядом КДБ. Але й наперекір усім стражданням, допитам, припиненням та переслідуванням він тримав себе достойно, був у хорошій фізичній формі та веселому настрої, справляв на нас враження урівноваженої, розсудливої та оптимістично налаштованої людини. Виявилось, що він і тоді цікавився та був добре обізнаний із ситуацією в Словаччині. З оптимізмом запевняв мене, що прийде час, «коли й у київському метро запанує українська мова», а «Україна стане суверенною європейською демократичною державою».

Не тривало довго, як більшовицько-комуністична тоталітарна імперія – СРСР вже з середини 1980-х років почала розвалюватися. У березні 1985 р. на пост Генерального секретаря ЦК КПРС обрали наймолодшого з-поміж членів Політбюро КПРС М. Горбачова. Почався процес т. зв. перебудови – «революції зверху». В Україні під гаслом «гласності» було започатковано лібералізацію суспільно-політичного життя. З твором випустили близько 300 політ'язнів, серед яких В. Чорновіл, М. Горинь, Л. Лук'яненко та ін. З Кримінального кодексу УРСР виключили статті про переслідування за ідейні переконання. В Україні розпочався новий етап демократизації й розмежування політичних структур. У цей процес активно включився й Іван Михайлович Дзюба. Восени 1989 р. він став одним із засновників Народного руху України, який визначною мірою спричинився до того, що вже 16 липня 1990 р. Верховна Рада УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. 24 серпня 1991 р. відбулось проголошення незалежності України.

В листопаді 1992 р. Іван Дзюба став міністром культури України. З цієї позиції він, як і інші представники національної еліти, активно цікавилися становищем української спільноти в Чехословаччині (від 1 січня 1993 р. – Словацької Республіки). Парадоксально, що «ніжна революція» стосовно української національної меншини аж ніяк не була ніжною, навпаки, т. зв. демократичний процес заподіяв українцям багато кривд, зокрема, під приводом сумнозвісної «програми деукраїнізації». Об'єктом ліквідації став й Музей української культури в Свиднику, який вже 20 червня 1991 р. свавільно переіменували на Краєзнавчий музей, а 6

особисто перевірити дану справу. І так вже при повертанні додому 29 квітня міністр МЗС СР зненацька зупинився в музеї у Свиднику. Після довгих і складних переговорів, чергового оголошення конкурсу на посаду директора музею та різних крутість тодішній міністр культури Д. Слободник нарешті 11 травня 1993 р. підписав рішення про нову назву – Державний музей українсько-руської культури в Свиднику. Однак атаки на музей не переставали. Русини-сепаратисти в координації з владами та іншими антиукраїнськими структурами за всяку ціну намагалися зліквідувати музей, який назвали «останнім бастионом українства в Словаччині». Звісно, що подальша доля музею в Свиднику цікавила й Україну. Яскравим свідченням того був яскравий візит міністра культури І. М. Дзюби в Словаччину, під час якого він зустрівся з українською громадою Пряшівщини та відвідав музеї у Свиднику (15 – 16 лютого 1994 р.). Під час свого візиту він делікатно застеріг чиновників МК СР та дав їм зрозуміти, що українці в Словаччині мають право на свій національно-культурний розвиток, в тому числі й на музей. На зустрічі-бесіді в Пряшеві він, крім іншого, пригадав: «В журналах «Дукля», «Дружно вперед», газеті «Нове життя», календарях, які виходили тут, Наукових збірниках Свидницького музею публікувалися і наукові праці, літературні твори, яких ми не могли друкувати в себе дома... Все те потім потрапляло знову до нас на Україну і збуджувало літературне, культурне і взагалі духовне життя. І от тепер склалася така досить парадоксальна ситуація. Ви працювали не тільки на те, щоб ваша країна мала нормальну демократичну думку, уклад, щоб тут був добробут, щоб тут існувала українська культура і духовність. Ви так чи інакше працювали і на Україну. І от коли постала незалежна Україна, цілком природно було і сподіватися, і мусило б так бути, щоб Україна допомагала українському духовному культурному життю тут в Словаччині...» («Нове життя», Пряшів, 26 лютого 1994 р.). Ми безмежно вдячні нашому ювіляру за підтримку та конструктивну допомогу у справі вирішення проблеми музею та його збереження.

І. М. Дзюба пам'ятав про музей і пізніше, будучи на інших посадах. З позиції голови Комітету з Національних премій України ім. Тараса Шевченка (1999 – 2005) він посередництвом Генерального консулята України в Пряшеві звернувся до керівництва музею передати йому комплект «Наукового збірника Музею української культури в Свиднику» з метою номінації на присудження премії. На жаль, як ми пізніше довідалися, наші пакунки з книгами десь загубилися і не потрапили в руки адресата. Так чи інакше, але комуся та література знадобилась. Отже, вона чогось варта. Це теж певна форма оцінювання.

Примітним враженням у мене з неформальної зустрічі з академіком І. Дзюбою в його робочої кабінеті, куди нас завила пані Наталя Стішова – вчений секретар ІМФЕ НАНУ 7 грудня 2018 р. після ювілейної сесії Загальних зборів НАН України, офіційних урочистостей та святкового концерту з нагоди відзначення 100-річчя Національної академії наук України, звідки ми в дружній дебатові згодом поборалися на святковий фуршет. Хотілося б, щоб наші життєві стежки все частіше перетиналися і тривали ще довго-довго. Бо зустрічі з Людиною такого високого рангу, Героєм України – це дійсно Свято.

Отож, бажаємо нашому славному ювіляру міцного здоров'я, здійснення всіх мрій та задумів, зокрема, втілення в реальне життя його шляхетних національних ідей, а також радості з успіхів в процесі розбудови суверенної незалежної України. Бажаємо йому і його родині – в усіх гараздах і благодаті, творчих здобутках і звершеннях, – многая і благага літа!

Мирослав СОПОЛИГА, директор СНМ – Музею української культури в Свиднику 1986 – 2016 рр.

▲ Під час перебування Івана Дзюби (в центрі) в Музеї української культури у Свиднику (16 лютого 1994 р.).

Минулий, 2020-ий рік, внаслідок неприємного, знищуючого коронавірусу COVID-19, не посприяв святкам, фестивалям, оглядам та іншим культурним акціям, які щороку за допомогою членів колективів художньої самодіяльності організовує Союз русинів-українців Словацької Республіки.

Не бути цього, святкова прем'єра колективу «Карпатянин» з нагоди його ювілейного 60-ліття, відбулась би минулого року. В році, коли колектив пригадував би 100-ліття від дня народження Юрія Прохазки (10.10.1920), одного із засновників ансамблю «Карпатянин», невтомного хореографа, постановника багатьох ліричних, темпераментних і традиційних танців цього колективу.

щоб наш «Карпатянин» дожився дальших визначних ювілеїв...» (НЖ, 49-50/2000).

І сталося. На жаль, І. Гуменник не дожився вже дальших ювілеїв колективу, але він живе, знов і знов виводить на сцену народні танці, пісні. Не стало ані Юрія Прохазки, але хореографією в ансамблі зайнялись нові, молоді люди: Петро Новотний, Петро Конечний, Йосиф Дворцак.

Якість виконання програм колективу під керівництвом згаданих аматорських хореографів зате не зменшилась, танці були завжди яскраво виконані.

Та прийшли роки, коли діяльність «Карпатянина» стала обмежувати нестача фінансів для утримання колективу з їхніми техні-

ті, закоханість в танці, усмішку, вдяку публіці за те, що їх сприймає з такою насолодою, з якою вони починають кожну свою репетицію, кожний свій виступ.

Такими їх бачила публіка і 28-го червня 2021 р. на сцені Театру ім. О. Духновича (ТАД) в Пряшеві. Дотримуючи антипандемічні правила, що означало менш ніж 100-процентове зайняття місць, не всі, що з радістю хотіли б побачити святкову програму «Карпатянина-сеньйор», могли так зробити.

І наперекір тому, зі сцени лунали гарні народні пісні у виконанні жіночої співацької групи, складової частини колективу, якою керує співачка групи Магдалена Сватова, а репе-

Календар

1.8.1831 р. – народився в Чертіжньому Меджилабірського округу письменник, педагог Ілля Галайда (90). Помер 10.8.2017 р.

1.8.1971 р. – помер педагог, культурно-освітній діяч Йосиф Худик (50). Народився 9.4.1917 р. в Якуб'янах Старолюбовнянського округу.

2.8.1961 р. – помер в Орябині культурно-освітній діяч, священник у Валашківцях, Орябині та Остурні Йосиф Сірко (60). Народився 28.3.1895 р. в м. Броди (Україна).

2.8.1961 р. – помер український літературознавець Олександр Білецький (60). Народився 2.11.1884 р. в Казані.

4.8.1926 р. – народився у Великому Липнику Старолюбовнянського округу лікар-кардіолог, доктор наук Ян Гвоздзяк (95).

7.8.1906 р. – народився в Києві Старолюбовнянського округу художник Дезидерій Миллий (115). Помер 1.9.1971 р.

7.8.1921 р. – помер внаслідок самогубства російський поет Олександр Блок (100). Народився 28.11.1880 р.

7.8.1941 р. – помер індійський письменник Рабіндранат Тагор (80). Народився 7.5.1861 р.

8.8.1911 р. – народився словацький бібліограф Йозеф Репчак (110). Помер 21.9.1982 р.

8.8.1921 р. – народився на Закарпатті письменник Ілько Боднар (100). Помер 13.10.1994 р. в Дечині (Чехія).

9.8.1916 р. – народився в Стацінській Розтоці Снинського округу письменник Михайло Питель (105). Помер 29.4.2007 р.

10.8.1931 р. – народився в Паризівцях Снинського округу журналіст Юрій Дацко (90).

10.8.1936 р. – народився в Пихнях педагог Микола Гребеняк (85). Помер 5.1.1999 р.

10.8.1946 р. – між ЧСР і СРСР було підписано Угоду про оптацію та взаємне переселення людей (75).

11.8.1951 р. – вийшов перший номер газети «Нове життя» (70).

13.8.1926 р. – народився у Вишній Писаній Свидницького округу педагог, історик Іван Ванат (95). Помер 16.7.2015 р. в Пряшеві

14.8.1931 р. – народився журналіст Ростислав Кратюк (90). Помер 28.9.2011 р. в Пряшеві

15.8.1931 р. – народився в Пчоліному Снинського округу педагог, історик Іван Миндшо (90). Помер 22.2.1998 р. в Пряшеві

16.8.1931 р. – народилася в Чертіжньому

му Меджилабірського округу педагог, громадсько-культурний діяч Ганна Панчак (90). Померла 11.9.2001 р. в Пряшеві

16.8.1951 р. – у Пряшеві вийшов останній номер тижневика УНРП «Пряшевщина» (70). Перший номер газети вийшов 18.3.1945 р.

18.8.1836 р. – народився український письменник і перекладач Олександр Кониський (185). Помер 29.11.1900 р.

18.8.1971 р. – помер російський фольклорист, етнограф, дослідник народної культури українців Закарпаття і Пряшівщини Петро Богатирьов (50). Народився 16.1.1893 р. в Саратові

19.8.1901 р. – помер в Пряшеві педагог, музикант, церковний діяч Варфоломій Шаш (120). Народився 24.2.1841 р. в Тиса-Фуреді

20.8.1901 р. – народився італійський поет Салваторе Квазімодо (120). Помер 14.6.1968 р.

22.8.1706 р. – трагічно загинув прихильник впровадження церковної унії, церковний та освітній діяч Йосиф Декамеліс (315). Народився 1641 р.

23.8.1851 р. – народився чеський прозаїк Алоїс Ірасек (170). Помер 12.3.1930 р.

24.8.1926 р. – народився у Жатківцях Пряшівського округу педагог Франтішек Борш (95). Помер 29.11.2020 р. в Пряшеві-Соліварі.

24.8.1991 р. – проголошено незалежність України (30).

24.8.1936 р. – народився в Ганигівцях Сабинівського округу педагог, мовознавець Микола Дуїчак (85).

25.8.1946 р. – помер письменник, видавець Григорій Гануляк (75). Народився 1.3.1883 р. в с. Синява на Лемківщині.

27.8.1856 р. – народився український письменник Іван Якович Франко (165). Помер 28.5.1916 р.

27.8.1871 р. – народився американський письменник Теодор Драйзер (150). Помер 28.12.1945 р.

28.8.1921 р. – розстріляний більшовиками український поет Григорій Чупринка (100). Народився 27.11.1879 р.

29.8.1906 р. – народився український мовознавець Іван Білодід (115). Помер 21.9.1981 р.

29.8.1961 р. – помер український письменник Григорій Тютюнник (60). Народився 23.4.1920 р.

29.8.1921 р. – народився в Сорочині Свидницького округу журналіст Іван Родак (100). Помер 30.8.1992 р. в Пряшеві

31.8.1916 р. – народився в Меджилабірцях педагог, культурно-освітній діяч Михайло Королчак (105). Помер 7.7.1985 р.

31.8.1941 р. – померла внаслідок самогубства російська поетеса Марина Цветаєва (80). Народилася 8.10.1892 р.

«КАРПАТЯНИНУ» – 60!

Юрій Прохазка, уродженець села Високе Житомирської області на Україні, закінчив хореографічне училище в Житомирі, там же працював солістом балету музично-драматичного театру. Під час війни виступав у фронтовому театрі. Від 1948 року він жив в Пряшеві, був членом Українського національного театру, 1953 року членом ансамблю пісні і танцю «Меджилабірці-Цем'ята». В 1955 – 1981 рр. працював методистом ЦК Культурного союзу українських трудящих, допомагав гурткам народної художньої самодіяльності (НХС).

Згадаймо його улюблені музично-хореографічні композиції «Рекрутське прощання», «Ставляння маїв», «Обливачки», «Вербунг», «Маковицька полька», «Моряцький танець», «Тривожна юність», «Дроботанка» і інші, але зокрема «Гопак», невід'ємний шедевр програми колективу.

Фольклорний колектив «Карпатянин» на протязі свого існування брав щорічно участь у фестивалях у Свиднику, Меджилабірцях, Камійонці, на святах культури і фольклору в Гомбасеку, Чеському Тешіні. По кілька разів

ними потребами. Настали зміни в національному шкільництві, молодь відходила з гуртожитків, в колективі не стало людей.

Ініціативним колишнім танцюристом не було байдужим існування колективу. Хотілось пригадати ті роки, коли вони самі – молоді студенти і працююча молодь, творили красу

танцювати під акордеон Тетяни Чекал. На сцені їх супроводить також Ігор Крета.

«Карпатянин-сеньйор» показав глядачам танці: «Майова веселиця» (хореографія Ян Секарак, Михайло Джупин і Петро Бегені), музична обробка Ігор Крета і Петро Бегені); «Орябинська круцена» (хореограф Ян Сека-

▲ У вирі танцю.

▲ Жіноча співацька група колективу «Карпатянин-сеньйор».

гостював у Польщі, Україні, Франції, Хорватії та на фестивалних сценах інших країн.

В часі своєї активної діяльності молодіжний колектив, в якому співали і танцювали студенти середніх і вищих учбових закладів, працююча молодь з різних регіонів Східної Словащини, що проживала в гуртожитках, своєю програмою, темами танців і якісно хореографією дорівнював іншим молодіжним словацьким колективам, яких колись було набагато більше, ніж в сучасності.

Стаття про 50-річний ювілей колективу «Карпатянин» згадує слова Івана Гуменника, секретаря ЦК Культурного союзу українських трудящих, головного ініціатора та засновника цього колективу, який був, так би мовити, ніби другою сценою популярного Піддуляньського українського народного ансамблю: «...Сьогоднішнім нашим бажанням є,

на сценах, презентували свою силу, талант, любов до фольклору, танцю зокрема, але і високий рівень хореографії незабутніх танців. Це й було імпульсом для організування сеньйорського складу колективу.

З молодого «Карпатянина» став «Карпатянин-сеньйор». Їхніми хореографами стали колишній танцюрист Ян Секарак, професіонал, колись соліст ПУНА (тепер ПУЛЬС) Михайло Джупин, а в сучасності хореографом колективу є танцюрист Марек Світок. Керівник колективу – Стефан Карбач.

Колішні і сучасні танцюристи, тепер уже у віці 60 років і більше, знову одягали і досі одягають народні костюми, виходять на сцену, де з-під хусток чи капелюшків стирчить сиве волосся. Видають зі себе багато сили, але в їхньому майстерному виконанні танців цього не бачити, видно тільки іскри веселос-

рак, музична обробка Ігор Крета); «Маковицька полька» (хореограф Михайло Джупин, музична обробка Ігор Крета); «Гайтоли» (музична обробка Ігор Крета).

Зачарували публіку ніжний, дзвінкий спів тріо Івети, Іванки і Мартинки Світкових, одночасно в супроводі скрипки Іванки і акордеону Ігоря Крета.

Маленька дівчинка в орябинському крої, Юлія Корманик, учасниця регіонального огляду «Маковицька струна» в Пряшеві і переможець в категорії наймолодших співаків, заспівала пісню в своєму діалекті, що викликало бурхливі оплески глядачів.

«Бенядиківські танці» у виконанні дитячої танцювальної групи фольклорного колективу «Канаш», з однойменного села біля Пряшева, захопили глядачів своєю природною красою, дитячим проявом, ласкавою грайливістю і ширною усмішкою. Народна капела молодих музикантів цього ж колективу супроводила більшість номерів програми.

Музикою на акордеоні доповнював склад капели «Канаш» Ігор Крета – музикант душею і серцем, який з «Карпатянином» працював під час всіх його етапів художньої діяльності вже змолоду. В сучасності супроводить сеньйорський колектив на їхніх репетиціях, проживає з ними всі виступи, несе свій акордеон всім своїм життям, як сам каже, «я з ним (акордеоном) зрісся» зроду.

Чоловіча співацька група «Поляна» з Кошиць – приятель «Карпатянина», не один раз збагачувала програму колективу дома і за кордоном. І тепер їхні голоси неслися до серцець глядачів, викликали подив і подяку за почуття, що напливали з їхніх співів.

Примрними були слова модератора вечора Степана Гія, який у своїх вступних нагадував слова визнання майстерності колективу «Карпатянин-сеньйор» з попередніх років, з попередніх святкових, ювілейних концертів. Дякував за атмосферу, яку створили виступаючі і потішили душу глядача.

Похвальною грамотою СРУСР привітав ювілей колективу заступник голови Центральної ради Союзу Павло Богдан.

Сценарій і режія програми Івети Світок наповнили очікування публіки. Пряшеві побачив програму під назвою «Заспівайме собі» Фольклорного колективу «Карпатянин-сеньйор» знов один раз в цілому, переконався, що він живе, випромінює щастя від танцю, від пісні, несе молодість в сеньйорському тілі, але з молодечою усмішкою в очах.

Сва ОЛЕАР.
Фото Ладислава Цупера.

В таборі «Карпати 2021» знов зустрінеться сотня дітей і молоді

В останній тиждень липня, від суботи, 24 липня, до неділі, 1 серпня 2021 року, в рекреаційному осередку «Злата Ідка» знов буде лунати українська мова і мова наших дідів-прадідів з-під Бескидів – Карпат, наша пісня, наше слово і пластунський заклик СКОБ! – «Сильно, красно, обережно, бистро». В ХХVI Літньому таборі і ХХIV Літній школі українознавства «Карпати 2021», організатором яких є Союз скаутів «ПЛАСТ» українсько-руської національності в Словащині, знов зустрінеться майже сотня дітей та молоді з усіх регіонів Пряшівщини, Кошиць і Братислави, щоб спільно про-

жити незабутніх дев'ять днів.

Наперекір всім труднощам, які пов'язані з пандемічною ситуацією й обмеженнями, організатори, очолені Оленою Довгович, лектори та члени бурави під керівництвом головного коменданта Ксені Рибак, які самі є вихованцями попередніх таборів, вже напередодні табору, в ході фахового семінару, підготували для дітей цікаву програму, повну ігор, але і літнього навчання та воркшопу під назвою «Діти – наше майбуття». Семінар, як і табір, організовано з фінансовою підтримкою Фонду підтримки культури нацменшин «КУЛТ МІНОР».

▲ Булава Літнього табору «Карпати 2020» на урочистому відкритті табору.

Книжка Івана Бірчака про своє рідне село Руська Воля над Попрадом (окр. Стара Любовня) викликала інтерес серед читачів і критиків, про що свідчить і стаття Йосифа Вархола у попередньому 13 номері газети «Нове життя» за 2021 рік. Увазі читачів пропонуємо рецензію проф. Михайла Романа.

(*Ján Blrčák, Moje návraty - Moje verbania, Prešov 2021, 213 s.*)

Спогади Івана Бірчака можна розглядати як науково-популярну етнографічну, історико-культурну публікацію, або і як спогади людини, яка зажила протягом свого дитинства у рідному селі Руська Воля. Книжка може задовольнити і одних, і других. Його розповідь нас полонить, викликає у нас наші власні спогади і порівнюємо їх з прочитаними. Що він зажив, зробив, почув, поки не став дорослою людиною. Професор І. Бірчак згадає, оцінює, роздумує і тактовно повчає, пише

щось дебатувати, бо домовилися, адже говірка нашого села була близька до української. З'їли, напилися води, відпочили і без будь-яких проблем пішли далі. Правда, знайшлися у нас «патріоти», які зразу після їх відходу побігли до Гірлатовця і заявили, що у нас були бандерівці.

Але повернімося до дальших проблем чи тем, про які пише автор. Роздумує, що ще залишилось у сучасному селі Руська Воля над Попрадом і яке духовне та матеріальне багатство вже загубилось, відійшло разом із їх носіями. Залишилась як-так говірка села, але вона поповнилась новими словами, поняттями, залишилась народна пісня, хоч вона вже не так часто звучить, як колись, почуємо її лише під час оглядів чи змагань, або різних обрядів. Пішли у забуття й маленькі вузькі смужки, клаптики поля, на яких роками трудилися одноосібники – волячани, зникли пастухи, сільський бубняр, деякі страви, звички, дерев'яні хати, ручне косіння лук, копан-

Спогади Івана Бірчака

із захопленням, з любов'ю і пошаною про своє село, своїх батьків, рідних, старших людей села, не оминає майже нікого зі свого села. Він гордий на своє дитинство, хоч воно було, за сучасними мірками, незвичайно тяжке, наповнене тяжкою працею на газдівстві від п'яти-шести років. Свою розповідь він починає тим, коли село виникло, чому називається Руська Воля над Попрадом, а не, скажімо, словацька воля або інакше, як заснували Руську Волю руські люди чи руснаки, яких пізніше назвали русинами, як село росло, розвивалося навіть разом із польським селом Лелюхів, де жили також русини і поляки. Лише рідка Попрад відділяла його село від Лелюхова. Автор пише, як люди обох сіл з давніх-давен дружили, взаємно собі допомагали, закладали родини, як лелюхівчани без проблем ходили до церкви до Руської Волі (автор каже «на Волю»), хоч жили в різних державах чи вже під час Австро-Угорщини, чи під час самостійних держав, як після 1945 року поляки русинів – православних чи греко-католиків – в рамках акції «Вісла» виселили із Лелюхова (католиків залишили), але й із інших лемківських сіл Польщі і розпорозили по всій країні і деяких вивезли в Україну.

Пише відверто, щиро, співчутливо, що не знав, то допомогли йому батьки і зокрема баба або інші люди села. Читаємо і не сумніваємося у його правоті. Знайомить читача, звідки пішла назва села Руська Воля. Пише, що вже під час володіння угорського короля Іштвана (Стефана) почали вживати термін рутен, русин. Чимало уваги приділяє мові села і наводить зразки волянського діалекту, пише про одяг, співи, які тісно пов'язані з різними польовими роботами, або взимку дома як обрядові, церковні пісні тощо. Відчуваємо, що він просто захопаний у волянські пісні і сам знає багато, часто їх цитує.

Знайомить нас з депортацією євреїв, які жили в Руській Волі, з яких ніхто не повернувся додому, як люди переживали війну і як село визволила Червона Армія 19 січня 1945 року і як із села добровільно вступили в Чехословацький корпус деякі молоді люди і не всі повернулись додому, бо загинули на фронті.

Особливо мене потішила оцінка діяльності Української повстанської армії, як радянські назвали бандерівцями (оскільки їх ватажком був Степан Бандера). Діяли вони на території України, але й у нас. Вони із Лелюхова приходили у Руську Волю і далі йшли на захід, не зачіпаючи місцевих людей. Потішила мене його правдива інтерпретація їх діяльності, бо у свідомості наших людей залишилась негативна оцінка, яку нам раніше давали чехословацькі і радянські автори і політики. Жаль, наша преса ще й сьогодні пише про них лише негативно і приписує їм крадіжки, вбивства, гвалтування жінок та різні інші неправди, хоч вони не займалися розбоями, а боролися за вільну Україну. Ці автори забувають, що робили словацькі солдати в Україні під час війни, скільки людей там загинуло від їх рук, але про це не пишуть. Я згоден з його інтерпретацією, бо я теж зустрівся з бандерівцями.

Було це влітку під час моїх канікул 1947 року. В неділю підвечір прийшла до нашого села велика група бандерівців, і ми під впливом пропаганди страшно боялися, зокрема батько, який був головою МНК та членом КПЧ, бо твердили, що комуністів і функціонерів вбивають. Але нічого такого не було: попросили води, якщо можемо трохи хліба або щось іншого поїсти. Так було і у наших сусідів, нікого не лякали, не застрашували, просили і подякували. Батько з ними про

на картоплі (груль) тощо. Замість дерев'яних хат, покритих соломом або шиндлем, з'явилися гарні будинки-віли, машини, електрика, радіо, телебачення, смартфони, замість селянина з'явився робітник, інтелігент, інші форми роботи і заняття.

Пріємно читаються ті сторінки, де автор згадає про роль бубняря в селі Руська Воля, бо таку функцію виконував і я, коли мій батько був головою МНК. Аж щемить моє серце, коли він розповідає, як у минулому дорожили хлібом, що для людей колись означав хліб, як його колись тяжко доробляли: спочатку готували грунт, сіяли, косили, молотили вручну ціпами, пізніше молотаркою, потім йшли до млина помолоти на мучку, аж потім пекли. Всі ці роботи виконував автор, але і я. Розповідає, як хліб для кожного був справді даром Божим, і ніхто собі не дозволив викинути хоча б скоринку хліба і що хліб був найкращим подарунком для сусідки чи інших людей. Не менш цікава згадка про роль корови в житті селянина-хлібороба, бо вона була колись єдиним джерелом обживи. Вона давала не лише молоко, масло, тварог, м'ясо...

Багато чого читач дізнається про значення картоплі (грулі), королеви страви селянина в минулому, як вона до нас попала.

Ще про одну діяльність хочеться згадати, а саме косіння трави, пшарки чи пшениці, жита, ячменю, вівса, бо автор так мило і шанобливо розповідає, як він ще як хлопчина в 12-14 років брав косу і косив разом з дорослими, як тішився, коли встигав тримати крок з дорослими, як на два-три дні ходили косити луки під Червоном, де й часто ночували при ватрі. Коса для нього була знаряддям, яке приносило родині хосен. З косінням тісно пов'язане klepanня коси. Не кожному косарю, в тому числі й мені, вдалося добре поклепати косу, але Іван, як каже, був майстром цієї справи.

Книжка закінчується списком людей, який доводить, що дало таке маленьке руське село після 1945 року нашій культурі, шкільництву, економіці, медицині та взагалі суспільству (майже 50 осіб). Серед них видатні і відомі інженери, лікарі, вчителі і педагоги вищих шкіл, правники, доктори і кандидати наук, почесні доктори іноземних університетів, видатні спортсмени, підприємці, які несуть славу села і республіки у світі...

Село та люди Руської Волі над Попрадом доречно змінилися. Жодна жінка вже не доїть корову, бо в селі нема ані одної корови, не пече хліб, бо можна купити в магазині, не сіє льон, не пряде. Бо не треба, двори зеленіють травою, що колись вважалося ганьбою і гріхом, зараз там стоять автомобілі, замість дерев'яних будинків-хат появились муровані, на яких стоять антени. Сучасна генерація вже не знає, для чого є віз, плуг, ціпи, терлиця, куділь, кросна та інше домашнє знаряддя. Але він не хоче, щоб повернулось минуле, лише хоче, щоб все добре, позитивне розвивалося далі.

Спогади І. Бірчака вдолго доповнюють спогади першого учителя із Руської Волі Івана Шутяка «Моя біографія. Спостереження життя» (2008). Я впевнений, що кожен читач знайде відповіді на питання, як люди жили не лише у Руській Волі над Попрадом, але взагалі у нашому краю в минулому, що їх спонукало виїжджати в Америку, в Чехію чи інші країни до війни і після неї і які заслуги мають у її розвитку та у збереженні культурних традицій. Дякую за книжку, шановний пане Професоре, бо це книжка майже і про моє село Кобильниці і про мене самого.

Михайло РОМАН.

Сторінки минулого (35)

БУКОВА ГІРКА – ВУКОВА НОҀРКА (окр. Строків)

Хрестовоздвиженський монастир

Монастир на Буковій Гірці існував ще як православний до унійного періоду поруч з монастирями св. Катерини на Вигорлатській горі, Краснобрідським, Леґнавським, Ясенівським, Гуменським, що дав назву місту Гуменне (від слова ігумен).

По сусідству знаходяться села Вільшавка (Olšavka) і Гривів (Gribov).

Хотарні назви: Грабини, Під Грабинами, Лаз, Гора, Млачки, Долина, Мала Осикова, Велика Осикова.

Перш ніж розпочнемо розповідь про монастир, нагадаймо, що писав про нього журнал «Дружно вперед» в 1979 році: наприкінці 1944 року селянам був виданий наказ перевезти книжки з Буківського монастиря в село Великий Буковець. Як розповідав житель села І. Бланар, тих книжок було на два вози. Книжки були складені в пивниці. У 1945 році стояла сувора зима, випало багато снігу. Весною пивниця опинилася під водою, і усі книги були знівчені. Збереглася лише одна церковнослов'янська книга, написана рукою буківського монаха, а це – «Літургикон». Вона зберігається у Маскаліка, жителя села (Дружно вперед, 1979, №8, с. 28).

Нагадаймо, що на Свидниччині було виявлено 580 церковнослов'янських книг, надрукованих у Львові та Києві. Серед цих книг було понад сто рукописних, частина яких переписувалася монахами на Буковій Гірці.

Достовірні відомості про початки монастиря на Буковій Гірці не збереглися. Історики припускають, що монастир на Буковій (Руській) Гірці міг існувати вже в кирило-мефодіївський період – в 9 – 10 ст. Найдавніша письмова згадка про монастир – 1738 р. (Тимкович), за іншими – 1742 р. При ремонті церкви на Буковій Гірці в 90-х роках 20 ст. під стріхою були знайдені фрагменти давнього кириличного рукопису. Це, мабуть, рукопис з першої половини 13 ст. Донедавна в монастирі користались Євангелієм, яке було видане у Львові у 1670 р. Грамота з 1738 р. засвідчує, що на Буковій Гірці була і церква св. Петра і Павла. Тепер на Буковій Гірці знаходяться два церковні об'єкти – церква на честь Воздвиження Чесного Хреста і кам'яна каплиця, засвячена Св. Хресту.

Монастир на Буковій Гірці свого часу був не тільки релігійним, але й культурним осередком всієї Пряшівщини. Згідно народного передання, започаткування нашого життя на Буковій Гірці пов'язують з оздоровленням сліпого жebraка, який вмивав тут водою з цілющого джерела. Свідки цього чудесного оздоровлення спорудили на тому місці каплицю, яку почали відвідувати паломники з навколишніх сіл.

Невдовзі при каплиці на Буковій Гірці оселився пустинник Арсеній, спорудивши собі тут скит (pustovňu). З часом до нього приєдналися інші пустинники. Таким чином, наприкінці XV століття тут почало зароджуватися монаше життя, була збудована дерев'яна церква і монастир. Але пізніше монастир опустів, однак паломники й далі постійно відвідували це місце.

Біля 1730 року Букову Гірку навідав ієромонах Іринарх Ясельський з Галичини.

Монастир і місцевість настільки плодо-

Гумор

Іван прийшов на поліцію, хебь го взяли до работы.

- Яку мате школу?
- Вьзучив ем ся за шустр.
- А што будете у нас робити?
- Буду насаджувати папучи на авта.

* * *

- Знаш, старьтй?
- Ні, не знам.
- Та то цільтй ть, нігда ніч не знаш.

балися йому, що він сам, з двома монахами оселився в запустілому монастирі і в скорому часі відновив його та розвинув його духовну діяльність.

Місцевий граф Сірмай обдарував монастир 75 га орної землі та 5 га лісу і забезпечив усім необхідним для ведення сільського господарства. За допомогою цього графа ієромонах Іринарх у 1742 році розпочав на Буковій Гірці будівництво нового монастиря і церкви з каменю. Однак Іринарх не признавав над собою владу

▲ Арсеній Коцак (14 березня 1737 – 12 квітня 1800).

місцевого закарпатського протоігумена, яким на той час був о. Гедеон Пазин, а також не признавав владу й тогочасного Мукачівського єпископа Мануїла М. Ольшевського.

Внаслідок цього ієромонах Іринарх Ясельський все ж таки був змушений покинути Букову Гірку і повернутися до Галичини. Буківський монастир заселили місцеві Василіяни, а настоятелем тут став о. Гервасій Камінський. Вони завершили будівництво нового монастиря і церкви з каменю, і в 1796 році, на празник Воздвиження Чесного Хреста Господнього, єпископ Андрій Бачинський освятив цю обитель.

Про поступове втягування монастиря в римо-католицьку орбіту засвідчує Михайло Лучкай в третьому томі «Історії...»: папа Клемент XII 17 травня 1738 р. на 10 років видав повні індульгенції церкві Св. Духа на Буковій Гірці. Це в той час, коли станом на 1786 рік Буковець ще зараховувався до православних приходів.

Монастир вже від половини XVIII століття славився своєю чотирирічною початковою школою, в якій навчалися як вступники до монастиря, так і місцеві сільські діти. Одним із визначних учнів, які завершили цю школу, був син буківського священника – Арсеній Коцак (1737 – 1800), який певний час був ігуменом Буківського монастиря і уклав першу слов'яноруську граматику – «Граматику русскую сирьч правила избъщательная и наставительная о словосложении слова языка славенского или русскаго» (три варіанти, 1768 – 88). Залишив значну творчу спадщину, що налічує понад 30 книг дздебільшого філософсько-теологічного змісту, написаних церковнослов'янською та латинською мовами. На жаль, жодна з цих праць не була опублікована за життя автора. Переважна їх більшість зберігається у відділі рукописів та стародруків Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету. Поки що побачили світ тільки дві його праці. Одну з них – «Правила й наставлення» надрукував 1927 р. бібліотекар Мукачівського монастиря Г. Кінах, а два варіанти його церковнослов'янської граматики 1990 р. видали Й. О. Дзєндзєлівський та З. Ганудель.

В Буківській початковій школі також переписувалися давні книги. В революційних роках в Австрійській імперії (1848–1849 рр.) війська Лайоша Кошута пограбували та сильно знищили Буківський монастир. А згодом чернече життя тут занепало. Проводилися лише одлупи на празники Преображення Господнього, Воздвиження Чесного Хреста та в Неділю всіх Святих.

В 1906 році Буківський монастир був зовсім зруйнований. Василіяни збудували біля церкви на Буковій Гірці невеликий монастирець.

В 1967 р. з ініціативи тодішнього настоятеля православного приходу в Буківці о. прот. Михайла Грустича було відремонтовано монастир. Були відновлені Богослужби за давніми традиціями. В 1968 р. було прийняте рішення про почергове використання храму обидвома конфесіями – православною і греко-католицькою. Але вже в наступному 1969 р. доходило до перешкодження православним проводити одлупи.

Оновлений монастир в сучасному обслуговують монахи-Василіяни, які пробують оновити давню славу одлупи.

Основні віхи в історії монастиря: 1703 – 1711 рр. – занепад монастиря під час повстання Ракоці; 1738 р. переселення на Букову Гірку Іринарха Ясельського; 1738 (1742) – перша письмова згадка про монастир; 1742 р. – будівництво нового монастиря; 1771 р. – спорудження кам'яної будівлі монастиря; 1772 р. – дерев'яну церкву Св. Духа продали Виславі; 1774 р. – будівництво кам'яної церкви Воздвиження Чесного Хреста; 1796 р. – спорудження вежі на церкві Воздвиження Хреста; 1914 – 1918 рр. – монастир був зруйнований під час Першої світової війни (згорів дах); 1915 р. – останній ієромонах покинув Букову Гірку; 1942 р. – засновано невеликий монастир; 1944 р. – занепад монастиря; після 1989 р. Василіяни спробували знову відновити храм і каплицю.

Поруч з монастирською церквою в селі Буковець діє приходський храм св. великомученика Димитрія (1891).

Ігумени монастиря на Буковій Гірці: (???) Арсеній Босак, (1738-1754) Іринарх Ясельський, (1755-1757) Гервасій Камінський, (1760) Мартирій Каспер, (1762-1766) Гервасій Камінський (+1766), (1768) Гедеон Данильчак, (1772-1778) Гедеон Данильчак, (1778-1779) Інокентій Данилович, (1779-1781) Феодосій Базилевич, (1781-1784) Арсеній Коцак, (1784-1786) Самуїл Моліторис, (1786-1788) Олександр Ставровський, (1789-1795) Гедеон Данильчак, (1795) Феодосій Алмаший (+1796), (1795-1798) Арсеній Коцак, (1798-180) Теофіл Пастелій, (1801-1810) Іринарх Котрадіч (+1810), (1810-1812) Василій Крисович, (1812-1814) Іоаннікій Білецький, (1814-1816) Василій Крисович, (1816-1818) Іоаннікій Білецький, (+1818), (1818-1827) Іонаш Лендел, (1827-1830) Варсануфій Поштак, (+1830), (1830-1831) Іонаш Лендел (+1831), (1832) Гаврил Гомбо, (1833-1839) Іларіон Шимкович, (1841-1848) Віталій Думницький, (1848-1853) Іоаким Копчак, (1856-1872) Сильвестр Ружицький, (1872-1873) Николай Чисарик, (1874-1875) Іосиф Карпляк, (1875-1889) Кирил Гулович, (1889-1894) Атанасій Рокицький, (1894-1899) Василій Сеґеді, (1903-1905) Антоній Гойдич, (1905-1915) Мефодій Кралицький, (1942-1945) Маріан Сучко.

(Список подається за виданням: J. V. Timkovič, Letopis Bukovského monast'ra (Bukovej Hory) a historické zmienky o iných bazilijánských monastieroch na východnom Slovensku, Prešov, 2004).

Нижче наводимо настоятелів Буківського приходу за шематизмом, який дійшов до наших днів: (1726 – 1726) Іоанн Телепович, (1734 – 1751) Теодор Коцак, (1775 – 1796) Юрій Секелі, (1806 – 1831) Симеон Якович, (1831 – 1831) Гаврил Гомбош, ЧСВВ, (1831 – 1831) Іоанн Масник (*1777) – замісник з Вишковице, (1831 – 1835) Яків Ханас, ЧСВВ, (1835 – 1835) Іоанн Масник (*1777) замісник з Вишковице, (1835 – 1851) Михайло Безеґі, (1851 – 1861) Андрій Левканич (*1794), (1861 – 1870) Антоній Петрашович (*1833), (1870 – 1886) Іоанн Янович (*1844), (1886 – 1892) Іван Кизак, (1892 – 1895) Гаврил Віслоцький, (1896 – 1897) Еммануїл Біґорі (*1827) замісник з Пстрини, (1897 – 1917) Іван Стошек, (1917 – 1920) Євген Рунтаґ, (1920 – 1931) Ярослав Капішинський, (1931 – 1938) Борис Туркинґ, (1938 – 1945) Віктор Гейза Тресса, (1945 – 1950) Діонісій Рокицький, (1968 – 1968) Діонісій Рокицький, (1968 – 1970) Іосиф Цверчко, редемптор., (1970 – 1977) Богуміл Челустка, редемптор., (1977 – 1980) Михал Майовський, редемптор., (1980 – 1991) Богуміл Челустка, редемптор., (1991 – 2003) Ян Карас, (2003 – 2014) Марек Смата, (1914) – Ян Василь, (2018) капелан Шимон Гаґан.

-mi-

НОВЕ ЖИТТЯ

Видáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 71. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlač. Úzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahraničenatla@sposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 71. Головний редактор Мировислав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.